

KIBRIS EYALETİNİN 15 HAZİRAN 1608 - 4 ŞUBAT 1609 TARİHLERİ ARASINDAKİ GELİR VE GİDERLERİ

Recep DÜNDAR*

Öz

Osmanlı taşra teşkilatında yer alan Budin, Tameşvar, Bosna, Kefe, Karaman, Zülkadriye, Diyarbekir, Van, Rum, Erzurum, Halep, Şam, Trablusşam, Bağdad, Basra, Yemen, Mısır, Girit ve Kıbrıs gibi sâlyâneli eyaletlerde merkezde olduğu üzere senelik gelir ve gider cetvelleri Hazine Defterdarları tarafından hazırlanırdı. Bu hesap özetleri; merkeze gönderilecek mahallî gelir fazlasının bir belgesi durumunda olup, genellikle rûznâmçe defterleri ile birlikte ciltli olarak bir arada bulunurdu.

Kıbrıs Eyaleti'nin 15 Haziran 1608 - 4 Şubat 1609 tarihli yedi ay 28 günlük bütçesi Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Maliyeden Müdevver Defterler tasnifinde MAD.d kodlu ve 04399 sıra nolu 48 sayfalık ruznamçe defterinin 5-11. sayfalarında bulunmaktadır. Kıbrıs Beylerbeyi Cafer Paşa ve Kıbrıs Hazine Defterdarı Mustafa Efendi tarafından hazırlanan bütçe adı geçen tarihler arasında Kıbrıs Eyaletinin gelir ve giderlerini ihtiva etmektedir.

Bütçeye göre Kıbrıs Eyaleti'nin gelirleri 10.354.152 akçedir. Toplam gelirin 4.826.263 akçesi mukataa ve 5.527.889 akçesi müteferrik gelirlerden oluşmaktadır. Bu gelirden 1.600.853 akçe sâlyâne, 2.310.521 akçe maaşlar ve 681.182 akçe mahallinde yapılan masraflar için toplam 4.592.556 akçe harcama yapılmıştır. Geriye kalan 5.761.596 akçe irsaliye başlığı altında İstanbul'a gönderilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Kıbrıs, Eyalet Bütçeleri, Bütçe Defteri, Ruznamçe Defteri*

---

* Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü

The Incomes and Expenses of Cyprus Province Between the Dates June 15, 1608 - February 4, 1609

Abstract

In Budin, Tameshvar, Bosnia, Kefe, Karaman, Zülkadriye, Diyarbekir, Van, Rum, Erzurum, Halep, Damascus, Trablusşam, Bagdad, Basra, Yemen, Egypt, Girit and Cyprus, which were in the rural area organization of the Ottoman State, and which were subject to annual taxation, the annual income and expense schedules were prepared by the Head of Provincial Treasury, which was the case also in the central organization of the State. The account extracts were the certification of the excessive amounts of the local income amounts, and were sent to the central government. These were generally kept together with the “Agenda Books”.

The 7-month 28-day budget of Cyprus Province dated June 15, 1608 - February 4, 1609 is in the Classification of Official Books of Finance Department in the Ottoman Archives with the code MAD.d and number 04399 on the 5-11th pages of the Book of Agenda which consists of 48 pages. The Governor of Cyprus, Cafer Pasha and Head of Provincial Treasury of Cyprus Mustafa Efendi prepared this budget and it contained the income and expenses of the Cyprus Province between the abovementioned dates.

According to the budget, the income of the Cyprus Province was 10.354.152 silver coins. 4.826.263 of the total income was from the “*mukataa*” and 5.527.889 of it was from various income units. 1.600. 853 of it were spent in annual scale, 2.310.521 were spent for the salaries, 681.182 were spent for local expenses, which were 4.592.556 silver coins in total. The remaining 5.761.596 silver coins were sent to Istanbul under the title of Silver Coin Dispatch Note.

Keywords: *Cyprus, Province Budgets, Budget Books, Agenda Books*

Giriş

Lefkoşa Kalesi'nin 9 Eylül 1570 tarihinde düşmesiyle birlikte Lefkoşa merkez sancak olmak üzere Girne ve Baf sancakları teşekkül edilerek Ada'da Osmanlı idarî teşkilâtı kurulmaya başlanmıştır.¹ Kıbrıs adası Osmanlı idarî teşkilâtı içerisinde bir eyalet addedilerek Avlonya Sancak Beyi Muzaffer Paşa buraya ilk beylerbeyi olarak tayin edilmiştir.² Bunlara ek olarak, 1 Ağustos 1571 tarihinde Magosa zapt edilip Kıbrıs adası tamamıyla Osmanlı

---

¹ Halil Sahillioğlu, “Osmanlı İdaresinde Kıbrıs'ın İlk Yılı Bütçesi” **Belgeler IV/7-8**, Ankara 1969, s. 7.

² Kamil Kepeci, Rus Defteri 221, s. 35; H. İnalçık, **The Ottoman Empire Conquest Organization and Economy**, London 1978, s.192 vd; BOA. MD. 14, s. 368, Hüküm 521.

topraklarına fiilen katıldıktan³ sonra, Kıbrıs Beylerbeyliği'ne Sinan Paşa ve Magosa Sancakbeyliğine de Hamza Bey tayin edilerek idarî teşkilatlanma tamamlanmıştır.⁴

Kıbrıs'ın ada olması nedeniyle tehditlere maruz kalmasından dolayı savunmanın güçlendirilmesi, kendi kendine yeter hale gelmesi ve Ada'nın savunmasında tımarlı sipahilerden istifade edebilmek⁵ için de Anadolu'dan bazı sancaklar da buraya bağlanmıştır.⁶ Bunlar, Anadolu Beylerbeyliği'nden Alaiye⁷, Karaman Beylerbeyliği'nden İç-il,⁸ Dulkadir Beylerbeyliği'nden Sis⁹ ve Halep Beylerbeyliği'nden Tarsus¹⁰ sancakları Kıbrıs'a dahil edilmiştir.¹¹ Şam Beylerbeyliği'nden Trablusşam Sancağı Kıbrıs Beylerbeyliği'ne bağlanmışsa da tahsilâtın güç olması nedeniyle Şam Beylerbeyliği'nin teklifi ile 1573 tarihinde tekrar eski şekline tebdil edilmiştir.¹² Böylece Kıbrıs'dan Lefkoşa, Girne, Baf ve Magosa Anadolu'dan Alaiye, İç-il, Sis ve Tarsus olmak üzere toplam sekiz sancaklı Kıbrıs Beylerbeyliği oluşturulmuştur. Yeni fethi tamamlanmış bir bölge olarak ve ada olmasının da rolü ile Kıbrıs, hem Anadolu'nun güney hem de Suriye sahilleriyle bütünleşmiş farklı idari özelliğe sahip olmuştur. Böylece Kıbrıs Beylerbeyliği diğer Beylerbeylikleri

³ Kıbrıs'ın fethi için bkz. Recep Dünder, "Kıbrıs'ın Fethi", **Türkler IX**, Ankara 2002, s.667-678; Recep Dünder, "Conquest Of Cyprus", **The Turks III**, Ankara 2002, s.332-344.

⁴ BOA. MD. 16, s. 18, Hüküm 33; BOA. MD. 27, s. 386, Hüküm 924 ve BOA. MD. 43, s. 158, Hüküm 285.

⁵ BOA. MD. 10, s. 262, hüküm 407.

⁶ Mustafa Nuri Paşa, **Netayicü'l-Vukuat I-II**, (nşr. N. Çağatay), Ankara 1992, s. 140.

⁷ BOA. MD. 16, s. 64, hüküm 133.

⁸ BOA. MAD. 563, s.129; BOA. MD.12, s. 447, hüküm 865; Şenol Çelik, **Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı (1500-1584)**, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 1994.

⁹ BOA. MD. 16, s. 19, hüküm 35.

¹⁰ Bkz. BOA. MD. 10, s. 262, hüküm 407; Tarsus'un idari bakımdan seyri için bkz. A. Sinan Bilgili, **XVI. Yüzyılda Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri (Varsaklar)**, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 1994; BOA. KK. RD. 262, s. 48; Metin Kunt, **Sancaktan Eyalete, 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi**, İstanbul 1978, s. 156-175; Aynî Ali Efendi, **Osmanlı İmparatorluğunda Eyâlet Taksimatı, Toprak Dağıtımı ve Bunların Mali Güçleri**, (nşr. H. Tuncer), Ankara 1964, s. 21; Şerafettin Turan, "XVII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İdarî Taksimatı (H. 1041/1631-32 Tarihli Bir İdarî Taksimat Defteri), **Atatürk Üniversitesi 1961 Yılığ**, Ankara 1963, s. 217; Sofyalı Ali Çavuş Kanunnamesi, (Haz. Midhat Sertoğlu), İstanbul 1992, s. 42; Evliya Çelebi, **Seyhatname IX**, İstanbul 1935, s. 329; Fazla Akbal, "1831 Tarihinde Osmanlı İmparatorluğu'nda İdarî Taksimat ve Nüfus", **Belleten XV/60**, (Ekim 1951), s. 623; Tuncer Baykara, **Anadolu'nun Tarihî Coğrafyasına Giriş I, Anadolu'nun İdarî Taksimatı**, Ankara 1988, s. 128.

¹¹ BOA. MD. 16, s. 64, hüküm 133.

¹² BOA. MD. 21, s. 261, Hüküm 627.

arasında “ada merkezli” ilk üst idari birim olarak Osmanlı teşkilat tarihindeki yerini almıştır.¹³

Magosa Kalesi'nin 1 Ağustos 1571 tarihinde düşmesinden yaklaşık iki ay sonra; 9 Ekim 1571'de başlanan Kıbrıs Eyaleti'nin tahriri 18 Ekim 1572'de tamamlanmıştır. Bu sayım neticesinde Ada toprakları mukataa yoluyla işletilmeye başlanmıştır. Kıbrıs'ın fethi ile beraber Kıbrıs'dan dört ve Anadolu'dan dört sancağın bağlanması ile ihdas edilen Kıbrıs Beylerbeyliği arazisi havâss-ı hümâyûna dahil edilmiş¹⁴ ve ilk dönemde tımara verilmemiştir. Ancak, 1577 senesinden sonra tımara verilmek suretiyle eski politikadan dönüğe doğru bir eğilim belirmiştir. Nitekim 10 Ekim 1577 tarihli Kıbrıs Beylerbeyi ile Defterdarına gönderilen bir hükümdede¹⁵ “... *Yeniçeriden gayrisi erbâb-ı mevâcibden Lefkoşe ve Magosa ve Baf ve Girne ve Limoson nam kal'elerin gediklülerine ve müstahfızlarına ve topçı ve cebecilerine ve 'azeblerine ber-vech-i timâr tevzi' olunursa... beytü'l-mâla ve re'âyaya enfa' olduğun bildirmişsin. Ol bâbda her ne demiş isen mufassalan 'arz olunub ma'lûm-ı şerîfim olmuştur. İmdi senün kemâl-i istikâmet ve diyânetine hüsn-i i'timâdım olmağın zikrolunan nevâhi mukata'âtı timâra verilüb tevzi' olunmağla beytü'l-mâla ve re'âyaya nâfi' ise 'arz eylediğün üzere sen tevzi' eylemek emredüb buyurdum ki: vardukda 'arzeyledüğün üzere zikrolunan nevâhi mukata'âtın vech ve münâsib gördüğün üzere kalâ'-i mezbûrenin gönüllülerine ve müstahfızlarına ve topçı ve cebecilerine ve 'azeblerine sülûsân üzere ber-vech-i timâr tevzi' ve tevcîh eyleyüb tezkerelerin veresin”* denilerek tımar sisteminin uygulanmasına izin verilmiştir.

Kıbrıs fethedildikten sonra klasik Osmanlı toprak hukukuna tabi tutulmamış ve hâs topraklar ile sâlyâne toprakları aynı zamanda tezahür etmiştir. Ada, önceleri tamamen havâss-ı hümâyûna dahil edilmiş ve bundan dolayı beylerbeyi, defterdar ve sancak beylerine dirlik tahsis edilmemiştir. Bunlara hâs yerine, Ada hazinesi gelirinden yıllık maaş bağlanmış ve *cerâye* adı altında bir miktar zahire verilmesi kararlaştırılmıştı.¹⁶

Osmanlı eyalet sistemi, dirlik sisteminin uygulanıp uygulanmamasına göre Hâs ve Sâlyâneli eyaletler olarak ayrılmaktadır. Dolayısıyla Kıbrıs Beylerbeyliği topraklarının ilk dönemde mukataa yoluyla işletilip, daha sonra

¹³ Feridun M. Emecen, “Kıbrıs'ta İlk Osmanlı İdari Yapılanması”, **Dünden Bugüne Kıbrıs Meselesi**, (Yayına Hazırlayanlar: Ali Ahmetbeyoğlu-Erhan Afyoncu), İstanbul 2001, s. 56.

¹⁴ BOA. MD.12, s. 105, hüküm 223.

¹⁵ BOA. MD.31. Hüküm 793.

¹⁶ BOA. MD. 12, Hüküm 223.

bu uygulamadan vazgeçilerek dirlik sisteminin uygulanmasından dolayı Osmanlı idarî teşkilâtını söz konusu eden kaynaklarda Kıbrıs'ın durumu farklı kategorilerde değerlendirilmiştir. Bu kaynaklarda Kıbrıs Beylerbeyliğinin Anadolu yakasındaki İçel, Tarsus, Alaiye ve Sis sancakları Hâs; Ada'daki Lefkoşa, Magosa, Girne ve Baf, daha sonra da Tuzla sancakları sâlyâneli olarak gösterilmişlerdir.¹⁷ Bazı kaynaklarda Kıbrıs Beylerbeyliği tümüyle Hâs Eyaletler içerisinde gösterilirken,¹⁸ bazılarında ise yarı sâlyâneli olarak gösterilmiştir.¹⁹

A. Eyalet Bütçeleri ve Bütçe Defterinin Tanıtımı

Osmanlı taşra teşkilatında yer alan Budin, Tameşvar, Bosna, Kefe, Karaman, Zülkadriye, Diyarbekir, Van, Rum, Erzurum, Halep, Şam, Trablusşam, Bağdad, Basra, Yemen, Mısır, Girit ve Kıbrıs gibi sâlyâneli eyaletlerde Hazine Defterdarları tarafından, merkezde²⁰ olduğu üzere senelik gelir ve gider cetvelleri hazırlanırdı. Bu hesap özetleri, merkeze gönderilecek mahallî gelir fazlasının bir belgesi durumunda olup, genellikle rûznâmçe defterleri ile birlikte ciltli olarak bir arada bulunurdu.

Sâlyâneli eyaletlerde merkezden atanan defterdarlar vasıtasıyla günlük gelir-gider kayıtlarını içeren ruznamçe defterleri tutulmaktaydı. Bu eyaletlerin Beylerbeyileri veya defterdarları her ne sebeple olursa olsun görevden ayrıldıklarında, göreve yeni atanan haleflerinin önceki dönemlerde yapılan

¹⁷ Bkz. Aynî Alî Efendi, a.g.e., s. 11-12.

¹⁸ Bkz. Hazerfen Hüseyin Efendi, **Telhüsi'l-Beyân fî Kavânin-i Al-i Osmân**, Vrk.56/A (Aslı Bibliotheque Nationale de Paris Ancien Fonds Turcs no: 40'taki nüshanın İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi Kütüphanesi 2220 no'da kayıtlı sureti); Bu farklılık bir kısım araştırmacılar tarafından ortaya konulmuştur. Bkz. H. Cin, A. Akgündüz, **Türk-İslam Hukuk Tarihi I**, İstanbul 1990, s. 253.

¹⁹ Bkz. Süleyman Oğuz, **Osmanlı Vilâyet İdaresi ve Doğu Rumeli Vilâyeti (1878-1885)**, Ankara 1986, s. 11.

²⁰ Osmanlı Bütçeleri hakkında bkz. Ö. L. Barkan, "H. 933-934 (M. 1527-1528) Mali Yılına Ait Bir Bütçe Örneği", **İFM. XV/ 1-4**, (Ekim 1953-Temmuz 1954), İstanbul 1955, s. 251-329; Ö. L. Barkan, "H. 954-955 (M. 1547-1548) Mali Yılına Ait Bir Osmanlı Bütçesi", **İFM. XV/1-4**, (Ekim 1955-Temmuz 1956), İstanbul 1960, s. 255-303; Ö. L. Barkan, "H. 974-975 (M. 1567-1568) Mali Yılına Ait Bir Osmanlı Bütçesi", **İFM. XIX/1-4**, (Ekim 1957-Temmuz 1958), İstanbul 1958, s. 277-332; Ö. L. Barkan, "H. 1070-1071 (1660-1670) "Tarihli Osmanlı Bütçesi ve Bir Mukayese", **İFM. XVII/1-4**, (Ekim 1955-Temmuz 1956), s. 304-347; Ö. L. Barkan, "H. 1079-1080 (1669-1670) Mali Yılına Ait Bir Osmanlı Bütçesi ve Ekleri", **İFM. XVII/1-4**, (Ekim 1955-Temmuz 1956), s. 193-347; H. Sahillioğlu, "1524-1525 Osmanlı Bütçesi", **Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan'a Armağan**, **İFM. 41/1-4**, İstanbul 1985, s. 415-453; Ahmet Tabakoğlu, "XVII ve XVIII. Yüzyıl Osmanlı Bütçeleri", **Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan'a Armağan**, **İFM. 41/1-4**, İstanbul 1985, s. 389-415.

kusurlardan sorumlu tutulmaması için bütçeler ve ruznamçe defterleri düzenlenirdi. Bundan dolayı eyaletlerde hazırlanan bütçeler ve bütçelere kaynaklık eden ruznamçe defterlerinin kapsadıkları zaman aralığı bir seneden az olabildiği gibi bu süreyi aşan bir zaman aralığını da kapsayan örneklerine rastlamak mümkündür.²¹ Önceleri güneş yılı (365 gün) esas alınarak düzenlenen Osmanlı bütçeleri XVI. yüzyılın sonlarından itibaren ay yılına (354 gün) göre düzenlenmeye başlanmıştır.²²

Bütçe defterlerindeki ana bölümler; bütçenin başlığı, gelir ve gider kalemleridir. Muhasebe tekniği bakımından bütçeler, bir çıkarma işlemi esası üzerine tertip edilmekte idi. Gelir kalemleri “*asl-ı mâl*” adı altında toplanırdı. Yapılan masraflar ise “*bundan*” anlamına gelen “*minha*” yahut “*bundan çıkarıldı*” anlamına gelen “*vuz’a zâlike*” veyahut “*vuzı’a min zâlike*” adı altında toplanırdı. Mahalli bütçe gelir fazlası da merkeze “*irsâliye*” adı altında gönderilir ve “*artık*” anlamına gelen “*el-bâki*” diye kaydedilirdi. Gelir ve giderin tali kalemleri belirtilirdi.²³

Osmanlı Devleti’nde genel bütçelerde daimi bir istikrar söz konusu olmasa da eyalet bütçelerinde nispi bir istikrarı muhafaza etme zorunluluğu vardı. Şöyle ki; eyalet hazinelerinin gelir kaynakları, sayımlarla tespit edildiğinden, gelir kalemlerinin sınırları uzun bir süre bu sayımlarla tespit edilen düzeyde kalırdı. Eyalet hazinelerinin harcamaları da gelirleri gibiydi. Zira taşradaki hazine defterdarları, önceden tespit edilmiş eyalet gelirini normalden fazla tahsil eder veya giderlerini belirlenen sınırın üstünde yaparsa bu durumlardan sorumlu tutulurlardı. İzinsiz yaptıkları bir harcamayı tazmin etmek zorunda oldukları gibi gelirden olağan dışı bir artışı da merkez maliyeye izah etmek durumundaydılar. Hazineye gönderilen gelirlerde artış sağlanması, ilk bakışta olumlu gibi görünse de gönderilen miktarın fazla oluşu keyfi bir verginin alındığı ve reayaya zulmedildiği gibi bir düşüncüyü hatırlattığı için çoğu kez defterdarlardan bu konuya açıklık getirmesi istenirdi.²⁴

²¹ Kadir Arslanboğa- Ahmet Arslantürk, "Osmanlı Yönetiminde Kıbrıs Adası'nın Ağustos 1598 ile Nisan 1599 Tarihleri Arasındaki Gelir ve Giderlerinin Tahlili", **Journal of History Studies**, Volume 6, Issue 5, Samsun 2014, p. 13-30.

²² Said Öztürk, “1042-1045/1632-1635 Yıllarına Ait Bosna Eyaleti Bütçesi”, **Osmanlı 3**, Ankara 1999, s. 159; A. Tabakoğlu, a.g.m., s. 392 vd.; A. Tabakoğlu, **Türk İktisat Tarihi**, İstanbul 1994, s. 174-175.

²³ H. Sahillioğlu, “Osmanlı İdaresinde Kıbrıs’ın İlk Yılı Bütçesi”, s. 2 vd. ; H. Sahillioğlu, “1524-1525 Osmanlı Bütçesi”, s. 418

²⁴ Erol Özvar, Rûm Eyaletine Ait H. 1043-1044/M. 1634-35 Tarihli Bütçenin Tahlili, **Osmanlı 3**, Ankara 1999, s. 151-152.

Kıbrıs Eyaletinin 1608-1609 Tarihleri Arasındaki Gelir ve Giderleri

Kıbrıs'ın 15 Haziran 1608 (gurre-i Rebî-ül-evvel sene 1017) ile 4 Şubat 1609 (28 şehr-i şevvâl 1017) tarihli bütçesi Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Maliyeden Müdevver Defterler tasnifinde MAD.d kodlu ve 04399 sıra nolu defterde kayıtlıdır. Kıbrıs Eyaleti Mir-i miramı Cafer Paşa'nın zamanında ve nezaretinde Kıbrıs Hazine Defterdarı Mustafa Efendi marifetiyle günlük vaki olan varidat ve yapılan masrafların miktar ve müfredatını ihtiva etmektedir. Defter ciltsiz ve ebrulu, 42x15 santimetre ebadında olup 48 sayfadır. Yazısı siyakat olan defterin 1-5, 11-13, 45-48. sayfaları boştur. Defterin ebrulu kapağında: "*Muhâsebe-i rûznâmçe-i hizâne-i âmire-i vilâyet-i Kıbrıs, der-zamân-ı Ca'fer Paşa mîr-i mîrân, be-ma'rifet-i Mustafa Efendi defterdâr-ı vilâyet-i mezbûr, 'an gurre-i Rebî-ül-evvel sene 1017 ilâ 28 şehr-i şevvâl-i mükerrerrem sene-i minhü*" açıklaması kayıtlıdır.

Kıbrıs'ın 1608-1609 yılı bütçesine ait bilgiler, adı geçen ruznâmçe defterinin 5 ile 11. sayfalarında yer almaktadır. Bütçe; "*icmâl-i muhâsebe-i vâridât ve mesârîf-ı hizâne-i âmire-i Cezîre-i Kıbrıs der-zamân-ı nezâret-i Ca'fer Paşa -dâme ikbâlûhu- mîr-i mîrân-ı cezîre-i m. ve be-ma'rifet-i Mustafa Efendi -dâme uluvvuhu- defterdâr-ı hizâne-i m., 'an gurre-i Rebî-ül-evvel sene seb'a aşere ve elf ilâ 28 şehr-i şevvâl-i mükerrerrem sene-i minhü*" başlığı ile başlamaktadır. Burada belirtilen hususlar ise gelir-gider icmâl kaydı, ait olduğu eyalet hazinesi, hazinenin sorumluları ve ait olduğu dönemdir. Bütçenin başlığında bulunan "*icmâl-i muhâsebe-i varidât ve mesârîf-ı hizâne-i amire-i ...*" ibaresi, bu bütçenin bir hesap özeti olduğunu göstermektedir. Bu başlıktan anlaşıldığına göre bütçe; Kıbrıs Beylerbeyi Cafer Paşa ve Kıbrıs Defterdarı Mustafa Efendi'nin sorumluluğunda hazırlanmıştır. 1608-1609 tarihli Kıbrıs bütçesi, defterdar değişikliği nedeniyle hazırlandığı defterdeki; "*Cerâye-i Kemâlzâde Ahmed Efendi defterdâr-ı sâbık*" ifadesinden anlaşılmaktadır.

İncelenen Kıbrıs bütçesi, 'an gurre-i Rebî-ül-evvel sene 1017 (15 Haziran 1608) ilâ 28 şehr-i Şevvâl-i mükerrerrem sene-i minhü (4 Şubat 1609) tarihleri arasını ihtiva ettiğinden yedi ay 28 günlük olup ay yılı esas alınarak hazırlanmıştır.

B. Kıbrıs Adası Hazinesinin Gelir - Gider Kaynakları

İncelenen Bütçe Defterine göre Kıbrıs'ın 15 Haziran 1608 ile 4 Şubat 1609 tarihleri arasındaki yedi ay 28 günlük gelirleri toplamı 10.354.152

akçedir.²⁵ Bu gelirler mukataa, müteferrik gelirler ve tefavüt akçesi kalemlerinden oluşmaktadır. Giderler ise Kıbrıs'da görevli idareci ve memurların sâlyâne, cerâyê ve maaşları ile mahallinde yapılan harcamalardan ibarettir. Bütçede gelir fazlası, nakit para, şeker, kirpas ve pamuk bedeli olarak irsaliye başlığı altında İstanbul'a gönderilmiştir.

Tablo 1: Kıbrıs Hazinesinin Gelir ve Giderleri

GELİRLER	
Gelir ve Giderlerin Dağılımı	Toplam
Mukataa	4.826.263
Müteferrik Gelirler	5.511.432
Tefavüt Akçesi	16.456
Gelirler Toplamı	10.354.151
GİDERLER	
Sâlyâne ve Cerâyê	1.600.853
Maaşlar	2.310.521
Mahallinde Yapılan Masraflar	681.182
Giderler Toplamı	4.592.556
İRSALİYE	
İrsaliye	4.387.371
İrsaliye	1.374.225
İrsaliye Toplamı	5.761.596

Tablo I. de görüldüğü üzere adı geçen bütçe defterinde Kıbrıs Eyaletinin gelirleri, mukataalardan 4 826.263 akçe, müteferrik gelirlerden 5.511.432 akçe ve tefavüt akçesinden 16.456 akçe olmak üzere toplam 10.354.152 akçedir. Kıbrıs hazinesinin giderleri ise cerâyê ve sâlyâneler 1.600.853 akçe, maaşlar 2.310.521 akçe ve mahallinde yapılan masraflar

²⁵ Defterde Kıbrıs hazinesinin gelirleri “asl-ı mâl” başlığı altında 10 354 152 akçe olarak kaydedilmiştir. Fakat mukataa, müteferrik ve tefavüt akçesi gelirleri toplamı 10 354 151 akçe olup bir akçelik fark vardır. Bu fark mukataa ve müteferrik gelirler toplamındaki hatadan kaynaklanmaktadır.

681.182 akçe olmak üzere toplam 4.592.556 akçedir. Bütçe gelir fazlası olan 5.761.596 akçe irsaliye olarak merkeze gönderilmiştir.

I. Gelir Kaynakları

İncelenen bütçe defterine göre Kıbrıs hazinesine kaydedilen gelirler “*asl-ı mal*” başlığı altında 10.354.152 akçe olarak kaydedilmiştir. Bu gelirin 4.826.263 akçesi mukataa ve 5.511.433 akçesi müteferrik gelirlerden oluşmaktadır. Ayrıca “*an-tefâvüt-i nukud*” başlığı altında hazineye gelen paranın hazine giriş ve çıkış kur farkından²⁶ oluşan 16.456 akçe gelir olarak kaydedilmiştir.

a. Mukataalar

Mukataa kelimesi başlangıçtan beri, mülkiyeti devlete veya vakıflara ait araziden ve arsalardan ifraz edilerek özel şahıslara veya kurumlara kiralanan parçalar için yapılan kira sözleşmesini ve ödenen kirayı ifade etmek üzere “*mukataa-i zemîn*” veya “*mukataalı*” gibi tabirlerde de kullanılmıştır.²⁷ Ayrıca mukataa usulü, Osmanlı maliyesinin bir vergi toplama biçimidir. Buna göre maden işletmeleri, tuz, şap gibi devlete ait kaynaklar, şehirlerdeki bedesten, tabakhane, boyahane, kasaphane, şemhane, meyhane gibi ticarî ve sınaî işletmeler, damga, mizan, bac gibi gümrük vergileri ile iskeleler mukataa usulü ile işletilmekte idiler.²⁸

Kıbrıs'ta fetihten sonra yapılan tahrir neticesinde hazırlanan mufassal tahrir defterinde havass-ı hümayuna kaydedilen Ada topraklarının mukataa yolu ile işletildiği görülmektedir. Ancak, 1577 senesinden sonra Ada topraklarının tımara verilmesiyle²⁹ birlikte mukataa gelirlerinde önemli bir düşüş yaşanmıştır.

---

²⁶ Klasik dönemde hazine giriş ve çıkışları değişik kurlardan hesaplanmakta idi. Hazineye giren para ne çeşit olursa olsun önce sağ akçe ile değerlendiriliyor ve ödeme yapanın hesabından o miktar düşülüyor, sonra aynı miktar para çürük akçe ile değerlendiriliyor ve ikisi arasındaki fark tefavüt adı altında kur farkından elde edilmiş bir gelir olarak kaydediliyordu. Bkz. Said Öztürk, “1042-1045/1632-1635 Yıllarına Ait Bosna Eyaleti Bütçesi”, **Osmanlı 3**, Ankara 1999, s. 161.

²⁷ Mehmet Genç, “Mukataa”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 31, İstanbul 2006, s. 129-132.

²⁸ Bkz. Mehmet Ali Ünal, **Osmanlı Müesseseleri Tarihi**, Isparta 2015, s. 186; Ayrıca bkz. Bkz. Mustafa Akdağ, **Türkiye'nin İktisadî ve İctimaî Tarihi II**, İstanbul 1977, s. 294.

²⁹ 10 Ekim 1577 tarihli Kıbrıs Beylerbeyi ile Defterdarına gönderilen hüküm için bkz. BOA. MD. 31. s. 342, Hüküm 793.

Bütçe defterine göre gelirlerin büyük bir bölümünü mukataalar oluşturmaktadır. İlgili defterde, mukataa gelirleri, geçmiş yıllardan kalan 2.158.490 akçe ve 1017 yılına ait 2.667.473 akçe olmak üzere toplam 4.826.263 akçe kaydedilmiştir. Bu gelirin yerleşim yerlerine göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2: Kıbrıs Hazinesi Gelirlerinin Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı

Vergiler	Sinîn-i mâziyye	1015	1016	1017	Toplam
Limoson				1.811.20	1.811.202
Mesarye				199.007	199.007
Evdim			200. 685	33.896	234.581
Lefkoşa			30.541		30.541
Limoson		619			619
Pendaye			6.300	7.200	13.500
Omorfo			1.300		1.300
Piskopi ve Koloş		295.411	602.531		897.942
Kukla	305.362			30.000	335.362
Hırsofi	1.39.416		178.472		317.888
Baf	79.670			109.797	189.467
Lefke				277.500	277.500
Girne				55.079	55.079
Yer Adı Verilmeyen					396.581
Toplam					4.760.569

Tabloda görüldüğü üzere yer adı verilmeden kaydedilen 396.581 akçelik mukataa geliri, Kıbrıs'taki debbağhane ve kahvehanelerden 105.121 akçe, şemhane (112.100 akçe) ve resm-i patrikiye (179.360 akçe) gelirlerinden toplam 291.460 akçeden oluşmaktadır.

Mukataa gelirlerinin bölgelere göre dağılımında Limoson (1.811.202 akçe), Piskopi ve Koloş (897.942 akçe) ve Kukla (335.362 akçe) ilk üç sırada yer almaktadır. Diğerleri ise Hırsofi (317.888 akçe), Lefke (277.500 akçe), Evdim (234.581 akçe), Mesarye (199.007 akçe), Baf (189.467 akçe), Girne'ye tabi Lapta karyesi (55.079 akçe), Lefkoşa (30.541 akçe), Pendaye (13.500

Kıbrıs Eyaletinin 1608-1609 Tarihleri Arasındaki Gelir ve Giderleri

akçe), Omorfo'ya tabi Kondomiyo karyesi (1300 akçe) ve Limoson hâslarından 1015 yılından kalan bakıyye (619 akçe) şeklinde sıralanmaktadır.

Mukataa gelirlerinin belli olan vergi kalemleri, tuzla, gümrük, debbağhane, kahvehane, ihtisab, şekerhane, resm-i patrikiyye ve şemhane gelirlerinden oluşmaktadır. Bunların dağılımı şu şekildedir.

Tablo 3: Mukataa Olarak İşletilen Gelir ve Vergi Kalemleri

Vergiler	Sinîn-i mâziyye	1015	1016	1017	Miktarı	Şehir
Memleha ve Gümrük				1.811.202	1.811.202	Limoson
Debbağhane ve Kahvehane		6.195		98.926	105.121	
İhtisâb ve Bâc-ı Ebvâb-ı Kale			30.541		30.541	Lefkoşa
Sükkerhâne		295.411	602.531		897.942	Piskobi ve Koloş
Sükkerhâne	305.362			30.000	335.362	Kukla
Şemhâne				112.100	112.100	
Resm-i patrikiyye				179.360	179.360	
Toplam					3.471.628	
Mukataa					1.288.941	
Toplam					4.760.569	

Tablo 3'te görüldüğü üzere Limoson bölgesindeki tuzla ve gümrüklerden 1 811 202 akçe, debbağhane ve kahvehanelerden 105.121 akçe, Kukla şekerhanesinden 335.362 akçe, Piskopi ve Koloş şekerhanelerinden³⁰ 897.942 akçe, Lefkoşa ihtisab ve gümrük vergilerinden 30.541 akçe, şemhâneneden 112.100 akçe ve ada patrikliği resimlerinden 179.360 akçe olmak üzere toplam 3.471.628 akçe gelir kaydedilmiştir. Ayrıca hangi gelir ve vergi unsurlarından oluştuğu belli olmayan ve tablo 2'de belirtilen bölgelerden gelen mukataa gelirlerinin toplamı 1.288.941 akçedir. Görüldüğü üzere tuzla ve

³⁰ 1572 tarihli Mufassal Tahrir Defterine göre, Kıbrıs'da, şekerhane, meyhane, debbağhane ve tuzlaların işletilmesi ve bunlardan elde edilen gelirler hakkında bkz. Recep Dündar, **Kıbrıs Beylerbeyliği (1570-1670)**, (Basılmamış Doktora Tezi), Malatya 1998.

gümrüklerden 1.811.202 akçe, Piskopi, Koloş ve Kukla şekerhanelerinden 1.233.304 akçe olmak üzere toplam 3.044.506 akçe gelir elde edilmiştir. Bu miktar, 4.826.263 akçe toplam mukataa gelirlerinin % 63'ünü oluşturmaktadır.

Defterde toplam mukataa gelirleri 4.826.263 akçe olarak verilmiştir. Fakat tablolarda görüldüğü üzere ve defterde mukataa gelir kalemleri toplamı 4.760.569 akçe olarak toplanmıştır. Aradaki fark 65.694 akçe olup, büyük bir ihtimalle gelir kalemlerinde eksik yazılmadan kaynaklanmaktadır.

b. Müteferrik Gelirler

İncelenen Kıbrıs bütçesinde gelir kalemlerinin diğer bir bölümünü de müteferrik gelirler oluşturmaktadır. Bu başlık altında toplanan gelirlerin toplamı da 5.527.889 akçedir.³¹ Bu gelirin büyük bir kısmı 3.099.604 akçe olmak üzere cizye gelirleridir. Geri kalanını ise; ispence vergisi³² 200.000 akçe, varisi olmadan ölen yeniçerilerin hazineye intikal eden mirasları 170.191 akçe, mirî zahirenin satışından elde edilen 484.730 akçe, Kirpas bedeli olarak toplanan ve tersane-i amire mühimmatı için merkeze gönderilen 266.500 akçe, Medine-i münevvere evkafı için toplanan 266.800 akçe, Omorfo çiftliği mahsulü 160.000 akçe, Baf sancak Beyi Bekir Bey'in fazla sâlyânesinden hazineye geri teslim edilen 43.298 akçe, zemin gelirlerinden 640 akçe, 1016 yılından kalan çavuşân ve merdânların nafaka ve harcırahlarının tahsilinden 788.950 akçe, Ada'daki yaşlı iş göremez kişilere verilen bakla ve darı için tahsil edilen 5.720 akçe ve Beylerbeyi sâlyânesi ile yeniçerilerin maaşları için hazineye giren paranın, hicrî yıl ile milâdî yıl arasındaki 11 günlük farktan³³ oluşan 16.436 akçelik gelir oluşturmaktadır.

---

³¹ Bütçe Defterinde 'an emvâl-i müteferrika ma'a tefâvüt' başlığı altında verilen müteferrik gelirler toplamı 5.527.889 akçedir. Fakat müteferrik gelir kalemlerinin toplamı 5.527.869 çıkmaktadır. Aradaki 20 akçelik fark 16.456 akçe olan tefavüt gelirinin 'an-akçe-i tefâvüt-i hazine ber-müceb-i rûznâmçe-i mevâcib-i yeniçeriyân ma'a tefâvüt-i sâlyâne- mîr-i mîrân' başlığı altında 16.436 akçe yazılmasından kaynaklanmaktadır.

³² İspence vergisi Fatih kanunnamesinde geçmekle birlikte menşei itibariyle Osmanlı öncesine uzanmaktadır. Gayrimüslim erkeklerden alınan ve "Kapu remi" diye de zikredilen bu resim miktar ve mahiyet itibariyle Müslümanlardan alınan çift resmine karşılık geldiği gibi bennak resmine karşılık geldiği de ifade edilmektedir. Bkz. Mehmet Ali Ünal, a.g.e., s. 181; Halil İnalçık, "İspence", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 23, İstanbul 2001, s. 177.

³³ Devlet gelirleri Güneş yılına göre hazineye dahil edilmesine karşın maaş ödemeleri ay takvimine göre yapılıyordu. Güneş ve ay takvimi arasındaki 11 günlük fark, 33 yılda bir sene devletin fazladan maaş ödemesi neticesini doğuruyordu. İşte bu sebeple tefavüt uygulaması bir sene fazladan maaş ödemesi yapılmasının hazine üzerinde ortaya çıkardığı baskıları azaltmak amacıyla uygulanan bir tedbirdir. Bkz. Kadir Arslanboğa- Ahmet Arslantürk, a.g.m.,s. 13-30.

II. Gider Kalemleri

Yapılan masraflar “*bundan çıkarıldı*” anlamına gelen “*vuzi’a min zâlike*” başlığı altında önce toplam gelir olan 10.354.152 akçe kaydedilmiş ve yapılan masraflar bu miktardan çıkarılmıştır. Bütçede yer alan masraflar; Kıbrıs’ta görevli devlet adamlarına ödenen sâlyâne, cerâyeye ve görevlilerin maaşları ile mahallinde yapılan masraflar gider kalemleri olarak kaydedilmiştir. Bütçede, sâlyane ve cerâyeye giderleri 1.600.853 akçe, maaşlar 2.310.521 akçe ve İstanbul’un emir ve havalesi üzerine mahallinde yapılan masraflar 681.182 akçe olmak üzere toplam 4.592.556 akçedir.

a. Sâlyâneler

Sâlyâne, Osmanlı maliyesinde ve taşra teşkilâtında yıllık maaş ödemelerini, vergileri toplu bir rakam üzerinden tesbit edilen ve buna göre toplanan eyaletleri ifade eder. Sâlyâneli eyalet, tımar sistemi uygulanmayan idarî bölgelerde eyalet vergilerinin doğrudan doğruya merkez için toplandığı, mahallî harcamalar için gerekli para ayrıldıktan sonra kalanın merkez bütçesine aktarıldığı bir sistemdi. Malî bakımdan sâlyâne ile idare edilen eyaletlerdeki beylerbeyi, sancak beyi ve diğer görevlilerin maaşı, başında buldukları eyaletin hazinesinden kanunnamelerde belirtildiği miktarda nakit olarak sâlyâne adı altında ödenirdi.³⁴

Kıbrıs Adası, tamamen padişah hâssı olarak ayrılmıştı. Bu nedenle ne beylerbeyisine ne de defterdar ile sancakbeylerine Kıbrıs’ta hâss tayin edilmemişti. Bunlara hâss yerine, ada hazinesi gelirlerinden sâlyâne yani yıllık maaş bağlanmıştı. Ayrıca, beylerbeyi, defterdar ve maiyetlerine cerâyeye adı altında bir miktar zahire verilmesi kararlaştırılmıştı.³⁵

Bu tür eyaletlerin sâlyâne miktarı umumiyetle kanunnamelerle tespit edilmişti. Bu statüdeki bölgeler, tımar sisteminin dışında tutulmuş olup, vergi gelirleri tümüyle devlete intikal ettirilmişti. Toplanan gelirlere bir kısmı beylerbeyine ve sancak beylerine sâlyâne, kul taifesi için ulûfe olarak ayrılmıştı. Bütçede gelir-gider fazlası da irsaliye adı altında merkeze gönderilmişti.³⁶ İncelenen Kıbrıs bütçesinde sâlyâne ve cerâyeye giderleri toplamı ise 1.600.853 akçedir.

³⁴ Bkz. İdris Bostan, "Sâlyâne", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 36, İstanbul 2009, s. 59-60.

³⁵ H. Sahillioğlu, "Osmanlı idaresinde Kıbrıs'ın İlk Yılı Bütçesi", s. 14; BOA. MD. 12, s. 105, Hüküm 223.

³⁶ A. Tabakoğlu, a. g. e., s. 261.

Kıbrıs Beylerbeyliği görevinde bulunanlara sâlyâne olarak 1.100.000 akçe verilmektedir. Bu gelirlerin 800.000 akçesi Kıbrıs hazinesinden, 200.000 akçesi de Adana ve Tarsus Livalarına ait hâss tasarrufundan karşılanmıştır.³⁷ Geri kalan 100.000 akçe ise Kıbrıs'taki kale muhafızlarının ada dışında tasarruf ettikleri tımarlardan mahlûl oldukça kendi hâssına ilhak edilmiştir.³⁸ İncelenen bütçe döneminde ise Kıbrıs Beylerbeyi olan Cafer Paşa'ya 524.422 akçe ayrılmıştır.

İncelenen bütçede Kıbrıs'ta sâlyâneli görevliler olarak adı geçen kişilere tahsis edilen ücretler ayrı ayrı belirtilmiştir. Bütçe Defterinde Girne sancakbeyi Dilaver Bey'e 313.921 akçe, önceki Girne sancakbeyi olan Ömer beye 24.993 akçe, Baf sancak beyi Cafer Bey'e 150.000 akçe, önceki Baf sancak beyi Perviz beye 46.097 akçe, Girne sancakbeyi Ahmet beye 93.000 akçe verildiği kaydedilmiştir.³⁹

b. Cerâye

Cerâye Arapça bir kelime olup “*hak edenlere ayrılan bir nevi sadaka*” (sadaka-i câriye) anlamına gelir. Önceleri İslâm devletlerinde görevlilere, askerlere, ilim erbabına, fakirlere ve hayır müesseselerine günlük çeşitli gıda maddeleri tahsis edilir ve buna “*er-revâtibü'l-câriye*” adı verilirdi. Cerâye tabirine ise ilk defa Mısır eyaletine ait Osmanlı vesikalarında, XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, tahsis edilmiş muayyen bir miktar hububatı ifade eden bir anlamda rastlanmaktadır.⁴⁰ Kıbrıs Beylerbeyileri ve Defterdarlarına hâslardan belirlenen miktarda buğday ve arpa cerâye olarak tayin edildiği bilinmektedir. Nitekim, 2 Mart 1571 tarihinde Kıbrıs Beylerbeyi Muzaffer Paşa'ya 2.000 ölçek (keyl) buğday ve 3.000 ölçek arpa,⁴¹ Kıbrıs defterdarına da hâslarına mahsup edilmek kaydıyla 300 ölçek buğday ve 500 ölçek arpa cerâye olarak tahsis edilmiştir.⁴²

³⁷ Bkz. BOA. TD. 696, s. 72.

³⁸ BOA. MD. 18, Hüküm 156; H. Sahillioğlu, “Osmanlı İdaresinde Kıbrıs'ın İlk Yılı Bütçesi”, s. 15.

³⁹ Aynı Ali Efendi, a.g.e., s. 11; KŞS. Defter I, s. 170; H. Sahillioğlu, “Osmanlı İdaresinde Kıbrıs'ın İlk Yılı Bütçesi”, s. 15; Ö. L. Barkan, “Timar”, **Türkiye'de Toprak Meselesi I**, İstanbul 1980, s. 814; BOA. MAD. 2737, s. 103; KŞS. Defter IV, s. 27.

⁴⁰ Seyyid Muhammed es-Seyyid, “Cerâye”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 7**, İstanbul 1993, s. 390-391.

⁴¹ Bkz. BOA. MD. 12, s. 105, Hüküm 223.

⁴² H. Sahillioğlu, “Osmanlı İdaresinde Kıbrıs'ın İlk Yılı Bütçesi”, s. 15.

İncelenen bütçe defterine göre Beylerbeyi Cafer Paşa'ya 351.200 akçe, defterdar Mustafa efendiye 80.640 akçe ve önceki defterdar Kemâlzâde Ahmet efendiye 16.580 akçe cerâyeye bedeli kaydedilmiştir.

c. Mevâcib

Bütçe defterine göre, beylerbeyi, defterdar ve sancak beyleri haricindeki görevliler Kıbrıs hazinesinden mevacib tasarruf etmektedirler. Bunlar Ada'daki yeniçeriler, müftü, müderris, Kıbrıs hazinesinde görevli memurlar, mimar, neccar, Medîne-i münevvere mütevellî ve katipleri ile topçu, dizdar, kethüda gibi görevlilerdir.⁴³

Bütçe defterine göre yeniçerilerin Kıbrıs hazinesinden aldıkları mevâcibleri 459.913 akçe ile önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca Kıbrıs Adası müftü ve müderrisi Sadi efendi 30.660 akçe, ada hazinesinde görevli Derviş Reis ve Şeyh Yusuf 24.470 akçe, Kıbrıs hazine katipleri ve mehteran görevlilerine 158.753 akçe, Girne ve Limoson kaptanlarına 14.535 akçe, kalelerde görev yapan dizdâran, kethûdayan, azeban ve topçu ağalarına 98.240 akçe, Larife köyü camii imam ve hatibine 2.160 akçe, Medîne-i münevvere mütevellî, katib ve kiralari toplamakla görevli memura 15.840 akçe, kalelerde görevli mimar, neccar ve demircilere 140.698 akçe, iltizam katipleri ve hizmetlilerine 94.948 akçe ve dergâh-ı âlî sipahi ve çavuşları ile topçu ve azeplere 315.715 akçe mevacib kaydedilmiştir.

d. İhracât (Mahallinde Yapılan Masraflar)

İhracat başlığı altındaki ödemeler ise müteferrik harcamaları içine almakta olup toplam; 681 182 akçedir. Bütçeye göre mahallinde yapılan harcamalar oniki kalem olup, harcamaların büyük bir kısmını Kaptan Paşa, Beylerbeyi ve Sancakbeylerine ait olan Başlarda ve Kalite tipi gemilerin masrafları oluşturmaktadır.⁴⁴

Bütçeye göre mahallinde yapılan masraflar; Kıbrıs Beylerbeyi Cafer Paşa'nın başlarda mühimmatı için 160.000 akçe, Sabık beylerbeyi Memi Paşa'nın başlarda mühimmatı için 1015 yılına ait olmak üzere 57.750 akçe, Magosa Sancak Beyi Mustafa Bey'in başlarda mühimmatına 1015 yılı için 75.000 akçe, 1017 yılı için 98.490 akçe olmak üzere toplam 173.490 akçe, Girne Sancakbeyi Dilaver Bey'in kalitesinin mühimmatına 174.337 akçedir.

⁴³ Bkz. Recep Dündar, "18 Mart - 14 Haziran 1608 Yılı Kıbrıs Eyaleti Bütçesi", **Turkish Studies, Volume 5/4**, Fall 2010, s.1041.

⁴⁴ Bu konuda bkz. BOA. MAD. 5712, s. 66; BOA. MAD. 2737, s. 39.

Toplanan mirî kirpasın Lefkoşa'dan Magosa'ya nakli için deveçilere ve arabalara ödenen ücret 7.080 akçe, bazı insanlara resmi görevleri gereğince verilen borçlar 17.000 akçe, mirî gemilerde çalışanların et ve azıklarına 1.145 akçe, Lefkoşa'da tamirat, zeytinyağı ve cepbane masraflarına 3.496 akçe harcanmıştır.

Kıbrıs Adası'nda ölen fukaranın yıkanıp kefenlenmesine 70.920 akçe, gemilerdeki reis ve arkadaşlarının nafakaları ile Alanya Kalesi için siyah baruta 6.400 akçe, Kıbrıs hazinesi kağıt ve defterleri için 144 akçe ödenmiştir. Ayrıca defterin yıpranmasından dolayı okunamayan bir kaleme 9.420 akçe masraf kaydedilmiştir.

III. İrsâliye

Osmanlı malî teşkilatında mahalli bütçe gelir fazlası merkeze irsâliye adı altında gönderilirdi. İncelenen bütçe defterinde irsâliye başlığı altında, "*ma'a akçe-i peşîn hazret-i Ca'fer Paşa dâme ikbâlûhu ki mukaddemâ hızâne-i dergâh-ı âlî teslîm-i kerde ve akçe-i evkâf-ı medine-i münevvere ma'a irsâliye-i sükkar-i mükerrer 'an-yed-i Mehmed Ağa ser-bevvâbân Hazret-i Hâfız Ahmed pâşâ kâpûdân-ı sâbık, baştarda-i Mustaf Beg ve kâlîte-i Dilâver Beg 'an cezire-i Kıbrıs hızâne-i dergâh-ı âlî irsâliye şud*" kaydı vardır. Kıbrıs'dan merkeze gönderilen irsaliye miktarı 4.387.371 akçe olarak gösterilmiştir.

Merkeze gönderilen bu meblağın 3.024.371 akçesi Kıbrıs Beylerbeyi Cafer Paşa tarafından merkez hazineye teslim edilmiştir. Ayrıca Medine-i münevvere evkafı için 670.960 akçe, Omorfo çiftliği icaresinden 160.000 akçe gönderilmiştir. Kıbrıs'da üretilen ve İstanbul'a gönderilmek üzere ser-bevvâbân Mehmed ağa ile kaptan Hafız Ahmed paşaya teslim edilen şeker, Mustafa Beyin baştardası ve Dilâver Beyin kalitesi ile gönderilmiştir. Gönderilen şekerin değeri 265.836 akçedir. Ayrıca Kıbrıs'da üretilen ve tersâne-i âmire mühimmatı için gönderilen kirpas bedeli olarak 265.836 akçe kaydedilmiştir.

IV. Sahlul-bâki

İncelenen Bütçe Defterinde "*sahlul-bâki*" başlığı altında "*be-cihet-i irsâliye-i dergâh-ı âlî be-dest-i hazret-i Cafer Paşa dâme ikbâlûhu ki 'an kıymet-i hinta ve şa'ir ve resm-i ispençe ve kıymet-i penbe-i mirî 1 374.225 akçe*" açıklaması yazılmıştır.

Başlıktan anlaşıldığı üzere bu meblağ Beylerbeyi Cafer Paşa tarafından arpa, buğday, ispenç resmi ve mirî pamuk bedeli olarak İstanbul'a gönderilmiştir. Arpa ve buğday bedeli "*'an-kıymet-i hinta ve şa'ir*" başlığı

Kıbrıs Eyaletinin 1608-1609 Tarihleri Arasındaki Gelir ve Giderleri

altında 721.878 akçe olarak verilmiştir. Bu meblağın 484.700 akçesi Mahmud Çavuş tarafından tahsil edilen 1017 yılına ait arpa ve buğday sürsat bedeli ve 237.178 akçesi Defterdar Mustafa Paşa tarafından tevzi edilen ve Cafer Paşa tarafından tahsil edilen miktardır. Havâs-ı hümâyûn'a ait olan ispenç resminin 1017 yılına ait geliri 200.000 akçe, Piskopi, Koloş ve Lefke bölgelerinden 1016 yılına ait mirî pamuk bedeli 452.347 akçe olarak kaydedilmiştir.

Bütçe Defterinde dikkati çeken husus sahhul-bâki başlığı altında verilen bilgilerin, bütçenin başladığı 6. sayfaya ek olarak verilen ve "*Tahvil olına*", "*el-irsâliye-i be-dergâh-ı âlî 'an-hızâne-i âmire-i cezire-i Kıbrıs 'an-müddet-i nezâret-i hazret-i Cafer Paşa dâme ikbâlûhu ve Mustafa Efendi defterdâr-ı hızâne-i mezbûre sabikâ*" başlığı altındaki verilerle örtüşmesidir. Büyük bir ihtimalle bütçenin ait olduğu dönemde defterdar olan Mustafa Efendinin görevden ayrılması ile onun dönemine ait olan muhasebesinin görülmesini akla getirmektedir. Çünkü bundan sonraki bütçe 22 Mart 1609 - 11 Mart 1610 tarihleri arasına ait olup Beylerbeyi Mustafa Paşa ve Defterdar merhum Ali Efendi ve Abdulkaki Efendi dönemine aittir.⁴⁵ Dolayısıyla bu arada defterdar değişikliği yaşanmıştır.

Sonuç

Kıbrıs Eyaletinin 15 Haziran 1608 ile 4 Şubat 1609 tarihleri arasındaki yedi ay 28 günlük bütçesi, Beylerbeyi Cafer Paşa zamanında ve nezaretinde Hazine Defterdarı Mustafa Efendi döneminde hazırlanmıştır. Bütçe Defterine göre Kıbrıs'ın gelirleri 10.354.152 akçedir. Bu gelirin % 46.611'ini 4.826.263 akçe ile mukataalar, % 53.229'unu 5.511.432 akçe ile müteferrik gelirler ve % 0.158'ini 16.456 akçe ile tefavüt gelirleridir.

Bütçe defterine göre Kıbrıs Hazinesinden yapılan harcamalar toplamı 4.592.556 akçe olup gelirlerin % 44.354'üne denk gelmektedir. Harcamaların % 50.310'unu 2.310.521 akçe ile maaşlar, % 34.857'sini 1.600.853 akçe ile salyâne ve cerâyê ve % 14.832'sini 681.182 akçe ile mahallinde yapılan masraflar oluşturmaktadır.

Bütçe gelir fazlası olan 5.761.596 akçe toplam gelirin % 55.645'ine denk gelmektedir. Bunun 4.387.371 akçesi irsaliye, 1.374.225 akçesi ise defterdar değişikliği nedeniyle daha önceden muhasebesi görülmüş ve defterde "*sahhul-bâki*" başlığı altında kaydedilerek merkeze gönderilmiştir.

---

⁴⁵ Bkz. Recep Dündar, "Osmanlı İdaresinde Kıbrıs'ın 1017-1018 (1609-1610) Yılı Bütçesi", **Üçüncü Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi I**, (13-17 Kasım 2000), Magosa 2000, s. 265-285.

Kıbrıs'ın Osmanlı hakimiyetindeki ilk bütçesi merkezden 3.000.000 akçe gönderilmesine rağmen açık vermiştir. 1577 yılında yapılan değişiklikle Ada topraklarında dirlik sisteminin uygulanması neticesinde, kalelerde görevli ve hazineden maaşlarını alan, çavuşân, gönüllüyân, müstahfazân, topçuyân, cebeciyân, azebân ve gediklilerine tımar tevcih edilmiştir. Kıbrıs'ın 15 Haziran 1608 ile 4 Şubat 1609 tarihleri arasındaki gelirlerinden yaklaşık olarak % 56'sının irsaliye olarak merkeze gönderilmesi yapılan uygulamanın ne kadar isabetli olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

Akbal, Fazıla, “1831 Tarihinde Osmanlı İmparatorluğu’nda İdarî Taksimat ve Nüfus”, **Belleten XV/60**, (Ekim 1951), s. 617-628

Akdağ, Mustafa, **Türkiye’nin İktisadî ve İctimaî Tarihi II**, İstanbul 1977

Arslanboğa, Kadir, Ahmet Arslantürk, "Osmanlı Yönetiminde Kıbrıs Adası'nın Ağustos 1598 ile Nisan 1599 Tarihleri Arasındaki Gelir ve Giderlerinin Tahlili", **Journal of History Studies, Volume 6 Issue 5**, September 2014, p. 13-30

Aynî Ali Efendi, **Osmanlı İmparatorluğunda Eyâlet Taksimatı, Toprak Dağıtımı ve Bunların Mali Güçleri**, (nşr. H. Tuncer), Ankara 1964

Barkan, Ömer Lütfi, “H. 1070-1071 (1660-1670) “Tarihli Osmanlı Bütçesi ve Bir Mukayese”, **İFM. XVII/1-4**, (Ekim 1955-Temmuz 1956), s. 304-347

Barkan, Ömer Lütfi, “H. 1079-1080 (1669-1670) Mali Yılına Ait Bir Osmanlı Bütçesi ve Ekleri”, **İFM. XVII/1-4**, (Ekim 1955-Temmuz 1956), s. 193-347

Barkan, Ömer Lütfi, “H. 933-934 (M. 1527-1528) Mali Yılına Ait Bir Bütçe Örneği”, **İFM. XV/ 1-4**, (Ekim 1953-Temmuz 1954), İstanbul 1955, s. 251-329

Barkan, Ömer Lütfi, “H. 954-955 (M. 1547-1548) Mali Yılına Ait Bir Osmanlı Bütçesi”, **İFM. XV/1-4**, (Ekim 1955-Temmuz 1956), İstanbul 1960, s. 255-303

Barkan, Ömer Lütfi, “H. 974-975 (M. 1567-1568) Mali Yılına Ait Bir Osmanlı Bütçesi”, **İFM. XIX/1-4**, (Ekim 1957-Temmuz 1958), İstanbul 1958, s. 277-332

Barkan, Ömer Lütfi, “Timar”, **Türkiye’de Toprak Meselesi I**, İstanbul 1980, s. 805-872

Baykara, Tuncer, **Anadolu’nun Tarihî Coğrafyasına Giriş I, Anadolu’nun İdarî Taksimatı**, Ankara 1988

Bilgili, Ali Sinan, **XVI. Yüzyılda Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri (Varsaklar)**, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 1994

Cin, Halil, Ahmet Akgündüz, **Türk-İslam Hukuk Tarihi I**, İstanbul 1990

Çelik, Şenol, **Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı (1500-1584)**, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 1994.

Dündar, Recep, "18 Mart - 14 Haziran 1608 Yılı Kıbrıs Eyaleti Bütçesi", **Turkish Studies, Volume 5/4**, Fall 2010, s.1032-1048

Dündar, Recep, "Osmanlı İdaresinde Kıbrıs'ın 1017 - 1018 (1609 - 1610) Yılı Bütçesi", **Üçüncü Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi I**, (13-17 Kasım 2000), Magosa 2000, s. 265-285

Dündar, Recep, “Conquest Of Cyprus”, **The Turks III**, Ankara 2002, s. 332-344

Dündar, Recep, “Kıbrıs’ın Fethi”, **Türkler IX**, Ankara 2002, s. 667-678

Dündar, Recep, **Kıbrıs Beylerbeyliği (1570-1670)**, (Basılmamış Doktora Tezi), Malatya 1998

Emecen, Feridun M., “Kıbrıs’ta İlk Osmanlı İdari Yapılanması”, **Dünden Bugüne Kıbrıs Meselesi**, (Yayına Hazırlayanlar: Ali Ahmetbeyoğlu-Erhan Afyoncu), İstanbul 2001, s. 47-58

Evliya Çelebi, **Seyhatname IX**, İstanbul 1935

Genç, Mehmet, “Mukataa”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 31**, İstanbul 2006, s. 129-132

Hazerfen Hüseyin Efendi, **Telhüsi'l-Beyân fi Kavânin-i Al-i Osmân**, Vrk.56/A (Aslı Bibliotheque Nationale de Paris Ancien Fonds Turcs no: 40’taki nüshanın İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi Kütüphanesi 2220 no’da kayıtlı sureti)

İdris Bostan, "Sâlyâne", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 36**, İstanbul 2009, s. 59-60

İnalçık, Halil, "İspence", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 23**, İstanbul 2001, s. 177

İnalçık, Halil, **The Ottoman Empire Conquest Organization and Economy**, London 1978

Kunt, Metin, **Sancaktan Eyalete, 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi**, İstanbul 1978

Mustafa Nuri Paşa, **Netayicü'l-Vukuat I-II**, (nşr. N. Çağatay), Ankara 1992

Oğuz, Süleyman, **Osmanlı Vilâyet İdaresi ve Doğu Rumeli Vilâyeti (1878-1885)**, Ankara 1986

Öztürk, Said, "1042-1045/1632-1635 Yıllarına Ait Bosna Eyaleti Bütçesi", **Osmanlı 3**, Ankara 1999, s. 158-168

Sahillioğlu, Halil, "1524-1525 Osmanlı Bütçesi", **Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan'a Armağan, İFM. 41/1-4**, İstanbul 1985, s. 415-453

Sahillioğlu, Halil, "Osmanlı İdaresinde Kıbrıs'ın İlk Yılı Bütçesi" **Belgeler IV/7-8**, Ankara 1969, s. 1-34

Seyyid Muhammed es-Seyyid, "Cerâye", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 7**, İstanbul 1993, s. 390-391

Sofyalı Ali Çavuş Kanunnamesi, (Haz. Midhat Sertoğlu), İstanbul 1992

Tabakoğlu, Ahmet, "XVII ve XVIII. Yüzyıl Osmanlı Bütçeleri", **Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan'a Armağan, İFM. 41/1-4**, İstanbul 1985, s. 389-415

Tabakoğlu, Ahmet, **Türk İktisat Tarihi**, İstanbul 1994

Turan, Şerafettin, "XVII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İdarî Taksimatı (H. 1041/1631-32 Tarihli Bir İdarî Taksimat Defteri)", **Atatürk Üniversitesi 1961 Yılığ**, Ankara 1963, s. 201-232

Ünal, Mehmet Ali, **Osmanlı Müesseseleri Tarihi**, Isparta 2015

EK: Bütçe Metni

[Sayfa 5]

Muhâsebe-i rûznâmçe-i hizâne-i âmire-i vilâyet-i Kıbrıs, der-zamân-ı Ca'fer Paşa mîr-i mîrân, be-ma'rifet-i Mustafa Efendi defterdâr-ı vilâyet-i mezbûr, 'an gurre-i Rebî-ül-evvel sene 1017 ilâ 28 şehr-i şevvâl-i mükerrerrem sene-i minhü.

[Sayfa 6]

İcmâl-i muhâsebe-i vâridât ve mesârîf-ı hizâne-i âmire-i Cezîre-i Kıbrıs der-zamân-ı nezâret-i Ca'fer Paşa -dâme ikbâlûhu- mîr-i mîrân-ı cezîre-i m. ve be-ma'rifet-i Mustafa Efendi -dâme uluvvuhu- defterdâr-ı hizâne-i m., 'an gurre-i Rebî-ül-evvel sene seb'a aşere ve elf ilâ 28 şehr-i şevvâl-i mükerrerrem sene-i minhü.

Asl-ı mâl fi seb'a eşhür ve 28 eyyâm

10 354 152

'Ani'l-mahsûlât ma'a el-mukâta'ât

10 337 696

'Ani'l- mukâta'ât	4 826 263
Emvâl-i müteferrika-i cezire-i m	5 511 432
'An-tefâvüt-i nukud	16 456

'Ani'l- mukâta'ât-ı Cezîre-i Kıbrıs

4 826 263

'An-vâcib-i sinîn-i mâziyye	2 158 490
'An-vâcib-i sene seb'a aşere elf	2 667 473
'An- Mukâta'a-i memlehâ ve gümrük [ve] iskelehâ-i Cezîre-i Kıbrıs ma'a mukâta'a-i hâshâ-i Limoson ve tevâbi'hâ 'an-vâcib-i sene 1017	1 811 202
'An- Mukâta'a-i hâshâ-i nâhiye-i Mesarye ve tevâbi'hâ der-vâcib-i sene 1017	199 007

'An- Mukâta'a-i hâshâ-i Nâhiye-i Evdim, der-vâcib-i sene-i mezbûre

234 581

'An-vâcib-i sene 1016	200 685
'An-vâcib-i sene 1017	33 896

**‘An- Mukâta‘a-i debbâğhânehâ-i cezire-i Kıbrıs ma‘a
kahvehânehâ-i Cezîre-i m. ‘an-vâcib-i sene 1017**

105 121

‘An-vâcib-i sene 1015	6 195
‘An-vâcib-i sene 1017	98 926
‘An- Mukâta‘a-i ihtisâb ve bâc-ı ebvâb kal‘a-i Lefkoşe ve tevâbi‘hâ der- vâcib-i sene 1016	30 541
‘An- Mukâta‘a-i hâshâ-i Limoson ‘an bakıyye-i vâcib-i sene 1015	619

‘An- Mukâta‘a-i nefis-i Pendaye ‘an-vâcib-i sene-i mezbûre

13 500

‘An-vâcib-i sene 1016	6300
‘An-vâcib-i sene 1017	7200
‘An-mukâta‘a-i karye-i Kondomiyo tâbi‘i nâhiye-i Omorfe der-vâcib-i sene 1016	1300

‘An-Mukâta‘a-i sükkerhânehâ-i Piskobi ve Koloş

897 942

‘An-vâcib-i sene 1015	295 411
‘An-vâcib-i sene 1016	602 531

‘An-Mukâta‘a-i sükkerhâne-i karye-i Kukla ve tevâbi‘hâ

335 362

‘An-vâcib-i sinîn-i mâziyye	305 362
‘An-vâcib-i sene 1017	30 000

‘An- Mukâta‘a-i hâshâ-i Hırsofi ve tevâbi‘hâ

317 888

‘An-vâcib-i sinîn-i mâziyye	139 416
‘An-vâcib-i sene 1016	178 472

[Sayfa 7]

‘An-Mukâta‘a-i hâshâ-i Nâhiye-i Baf ‘an-vâcib sinîn-i mâziyye

189 467

‘An- sinîn-i mâziyye	79 670
‘An-vâcib-i sene 1017	109 797

**‘An-mukâta‘a-i şem‘hânehâ ma‘a patrikiye-i Cezîre-i Kıbrıs ‘an-
vâcib-i sene 1017**

291 460

Kıbrıs Eyaletinin 1608-1609 Tarihleri Arasındaki Gelir ve Giderleri

‘An-resm-i şem‘hânehâ	112 100
‘An-resm-i patrikiye	179 360
‘An-Mukâta‘a-i hâshâ-i Nâhiye-i Lefke ve tevâbi‘hâ-i ‘an-vâcib-i sene seb‘a aşere ve elf	277 500
‘An -mukâta‘a-i karye-i Lapta tâbi‘i Kirinya ‘an-vâcib-i sene 1017	55 079

‘An emvâl-i müteferrika ma‘a tefâvüt

5 527 889

‘An-mahsûl-i beytü’l-mâl-i cemâ‘at-ı yeniçeriyân-ı cezîre-i m.170 191	
‘An-mahsûl-i icâre-i evkâf-ı Medîne-i münevvere şerrefeha’llâhu te‘âla fi‘d-dünyâ ve‘l-âhire	266 800
‘An-baha-i hınta ve şa‘ir ki be-mübâşeret-i Muhammed çavuş dergâh-ı ‘âli ber-mûceb-i emr-i şerif cem‘i kerde, der-vâcib sene 1017	484 730
‘An-baha-i nafaka-i harcırah-ı vâcib-i sene 1016 ki be-mübâşeret-i çavuşân ve merdân Ca‘fer Paşa tahsil-i şud, ber-mûceb-i emr-i ‘âli 788 950	
‘An-akçe-i nafaka-i resm-i mürdegân-ı gebrân cezire-i Kıbrıs ‘an-vâcib-i sene 1017, ‘an-nafaka-i muhâsebe-i Mustafa çavuşân tahsil-i şud 25 000	
‘An-mahsûl-i resm-i cizye-i gebrân-ı Cezîre-i Kıbrıs ‘an-vâcib-i sene 1017	3 099 604
‘An-kıymet-i kirpâs penbe-i reâyâyı cezire-i Kıbrıs Kıbrıs ‘an-vâcib-i sene 1017	266 500
‘An-mahsûl-i resm-i ispençe-i gebrân-ı havâs-ı hümâyûn ‘an-vâcib-i sene 1017	200 000
‘An-baha-i fûl ve erzen, amel-mânde ki mukaddemâ tevzi‘-i şud ve hâlâ tahsil-i şud	5 720
‘An-baha-i zemîn-i mevkûf ve hâliya ‘an-vâcib-i sene 1017	640
‘An yed-i Bekir beg mirlivâ-i Baf ki ‘an-ziyâde-i sâlyâne-i m bâz be-hazîne idhâl-i şud	43 298
‘An-mahsûl-i çiftlik-i nefis-i Omorfe fi sene	160 000
‘An-akçe-i tefâvüt-i hazine ber-mûceb-i rûznâmçe-i mevâcib-i yeniçeriyân ma‘a tefâvüt-i sâlyâne- mîr-i mîrân	16 436

[Sayfa 8]

Vuzuâ min zalik

10 354 152

Sâlyânehâ

Recep Dünder

1 600 853

Sâlyâne-i hazret-i Cafer Paşa dâme ikbâlûhu	524 422
Sâlyane-i Dilaver Beg mîrlivâ-i Kirinye	313 921
Sâlyane-i Cafer Beg mîrlivâ-i Baf	150 000
Sâlyane-i Ömer Beg mîrlivâ-i Kirinye sâbıkâ	24 993
Sâlyane-i Perviz Beg mîrlivâ-i Baf sâbıkâ	46 097
Sâlyane-i Ahmed Beg mîrlivâ-i Kirinye	93 000
Cerâye-i hazret-i Cafer Paşa dâme ikbâlûhu	351 200
Cerâye-i Mustafa Efendi defterdâr	80 640
Cerâye-i Kemâlzâde Ahmed Efendi defterdâr-ı sâbık	16 580

El-mevâcibât ma'a-el-vezâyif

2 310 521

Vazîfe-i Sa'di Efendi müftü ve müderris cezire-i Kıbrıs	30 660
Vazîfe-i şeyh Yusuf ve evlâduhu ma'a-vazîfe-i Derviş reis 'an-cevâlî-hûrân-ı hazine-i Kıbrıs ber-mûceb-i beravât-ı şer'iyye	24 470
Mevâcib-i küttâb-ı hızâne-i Kıbrıs ma'a mevâcib-i vezzân ve mehterân-ı hazine-i m, ma'a ta'alluk bahâ-i mezbûrîn	158753
Mevâcib-i cemâ'at-ı yeniçeriyân-ı cezire-i Kıbrıs	1 414 508
Mevâcib-i kapûdân-ı Limason ve kapûdân-ı Kirinye	14 535
Mevâcib-i dizdârân ve âğa-i topçuyân ve kethüdâyân ve 'azebân ve merdân ve mehterân-ı kılâ'-i cezire-i Kıbrıs	98 240
Mevâcib-i mi'mârân ve neccârân ve âhengirân ve şâdiyân ve topçuyân-ı kılâ'-i m.	140 698
Mevâcib-i imâm ve hatîb câmi'-i karye-i Larife	2 160
Mevâcib-i müteveli ve kâtib ve câbi-i evkâf-ı Medîne-i münevvere şerrefeha'llâhu te'âla fi'd-dünyâ ve'l-âhire	15 840
Mevâcib-i masârîf-ı küttâb ve hüddâm-ı sâire-i mukâta'ât-ı cezire-i Kıbrıs ber-mûceb-i şurût-u iltizâm	94 948
Mevâcib-i çavuşân ve sipâhiyân-ı dergâh-ı âlî mevâcib-i topçuyân ve rûesâ ve 'azebân hâssa ber-mûceb-i emr-i şerîfe	315 715
[Sayfa 9]	

El-ihracât

681 182

Be-cihet-i mühimmât-ı baştarda-i hazret-i Cafer Paşa dâme ikbâlûhu 'an-vâcib-i sene 1017	160 000
--	---------

Kıbrıs Eyaletinin 1608-1609 Tarihleri Arasındaki Gelir ve Giderleri

Be-cihet-i mühimmât-ı baştarda-i hazret-i Memi Paşa dâme ikbâlûhu
mîr-i mîrân-ı sâbık, ‘an-vâcib-i sene 1015 57 750

**Be-cihet-i mühimmât-ı baştarda-i Mustafa Beg mîrlivâ-i Magosa
‘an-vâcib-i sene 1015 ve sene 1017**

173 490

‘An-vâcib-i sene 1015	75 000
‘An-vâcib-i sene 1017	98 490
Be-cihet-i mühimmât-ı kalite-i Dilaver Beg mîrlivâ-i Kirinye, hâlâ	174 337
Be-cihet-i ücret-i şütürbân ve arabahâ berâ-yı nakl-i kerden irsâliye an- kal‘a-i Lefkoşe ilâ kal‘a-i Magosa ma‘a tahmîl-i kirpâs-ı mirî	7 080
Be-cihet-i edâ-yı akçe-i deyn ba‘zı kesân ber-mûceb-i nakl-i şahâdet-i şer‘iyye ve fermân-ı âlî	17 000
Be-cihet-i garâre berâ-yı irsâliye [Defterin yıpranmasından dolayı okunamadı]	9 420
Be-cihet-i gûşt tu‘m-ı nârân-ı mirî ber-mûceb-i emr-i şerîfe ‘an-vâcib-i sene 1017	1 145
Be-cihet-i termîm-i mühimmât berâ-yı Lefkoşe ma‘a bahâ-i revgan-ı zeyt, berâ-yı mühimmât-ı cebehâne	3496
Be-cihet-i techîz ve tekfîn-i emvât-ı fukarâ der-Cezîre-i Kıbrıs ber- mûceb-i şurut-ı iltizâm	70 920
Be-cihet-i ücret-i keşti ma‘a nafaka-i reis ve rüfekâ-i mezbûr, berâ-yı firistuden-i bârût-ı siyâh be-kal‘a-i Alanya	6 400
Be-cihet-i bâhâ-i kağıd berâ-yı mühimmât defâtir-i hazîne-i Kıbrıs	144

İrsâliye

**ma‘a akçe-i peşîn hazret-i Ca‘fer Paşa dâme ikbâlûhu ki
mukaddemâ hızâne-i dergâh-ı âlî teslim-i kerde ve akçe-i evkâf-ı medine-i
münevvere ma‘a irsâliye-i sükker-i mükerrer ‘an-yed-i Mehmed Ağa ser-
bevvâbân Hazret-i Hâfız Ahmed pâşâ kâpûdân-ı sâbık, baştarda-i Mustaf
Beg ve kâlite-i Dilâver Beg ‘an cezire-i Kıbrıs hızâne-i dergâh-ı âlî irsâliye
şud.**

4 387 371

‘An akçe-i peşîn Ca‘fer Paşa el-mûmâ-ileyh ki mukaddemâ be-hızâne-i âmire teslim-i kerde	3 024 075
‘An akçe-i medine-i münevvere	670 960

‘An akçe-i icâre-i çiftlik-i Omorfe	160 000
‘An akçe-i irsâliye-i sükker-i mükerrer	265 836
‘An kıymet-i kirpâs-ı mirî be-cihet-i mühimmât-ı tersâne-i âmire ‘an hızâne-i Kıbrıs irsâliye şud	266 500

[10]

Sahhul-baki

**be-cihet-i irsâliye-i dergâh-ı âlî be-dest-i hazret-i Cafer Paşa dâme
ikbâlûhu ki ‘an kıymet-i hınta ve şa'ir ve resm-i ispençe ve kıymet-i
penbe-i mirî**

1 374 225

‘An-kıymet-i hınta ve şa'ir

721 878

‘An-tahsil-i Mahmud çavuş ‘an-vâcib-i sene 1017	484 700
‘An-nafaka-i kıymet-i hınta ve şa'ir ki mukaddemâ be-cihet-i zahire-i Mustafa paşa tevzî'-i kerde ve hâlâ Cafer Paşa tahsil-i kerde ‘an-vâcib-i sene 1017	237 178
‘An-resm-i ispençe-i gebrân havâs-ı hümâyûn der- cezire-i Kıbrıs ‘an- vâcib-i sene 1017	200 000
‘An-kıymet-i bakiyye-i penbe-i sükkerhâne-i Piskobi ve Koloş ‘an- vâcib-i sene 1016	267 098
‘An-kıymet-i penbe-i hâshâ-i nahiye-i Lefke ‘an-vâcib-i sene 1016	185 249

**Tahrîren fî evâhir-i şehr-i Şevvâl-i mükerrerem min şuhûr sene seb‘a
aşere ve elf**

[Mühür]

[6/1]

Tahvîl olına

**el-irsâliye-i be-dergâh-ı âlî ‘an-hızâne-i âmire-i cezire-i Kıbrıs ‘an-
müddet-i nezâret-i hazret-i Cafer Paşa dâme ikbâlûhu ve Mustafa Efendi
defterdâr-ı hızâne-i mezbûre sabıkâ**

1 374 225

‘An-kıymet-i hınta ve şa'ir ki Mahmud çavuş cem' ve kabz kerde be- cihet-i sûrsât ‘an-vâcib-i sene 1017	484 700
‘An-kıymet-i nafaka-i harcırah ki hâlâ tahsil-i şud ‘an-vâcib-i sene 1016	237 178

Kıbrıs Eyaletinin 1608-1609 Tarihleri Arasındaki Gelir ve Giderleri

‘An akçe-i baha-i penbe-i Piskobi ve Koloş ‘an-vâcib-i sene 1016	267 098
‘An akçe-i resm-i ispençe ‘an-vâcib-i sene 1017	200 000
‘An akçe-i baha-i penbe-i Lefke ‘an-vâcib-i sene 1016	185 249

Tahrîren fi evâhir-i şehir-i Şevvâl-i mükerrerem min şuhûr sene seb‘a aşere ve elf

[Mühür]